

Gregor Benton och Pierre Rousset

Wang Fanxi (1907-2002)

Mars 2003

Följande är två dödsrunor. Den första är skriven av Gregor Benton, som sysslat mycket med Kina och särskilt den kinesiska trotskismen. Han är bl a författare till boken [Revolutionärerna i Kinas städer](#), samtidigt som han har översatt många kinesiska texter (bl a av Wang Fanxi) till engelska.

Den andra, betydligt kortare artikeln, är skriven av Pierre Rousset, som även han har ägnat Kina och Asien stor uppmärksamhet.

Gregor Benton: Wang Fanxi

Den 30 december 2002 avled den kinesiske trotskistledaren Wang Fanxi av hjärtsvikt i Leeds, Storbritannien, 95 år gammal. Han föddes 1907 i Xiashi nära Hangzhou och gick med i Kinas kommunistiska parti (KKP) 1925, då han övergav sina litteraturstudier vid Pekings universitet för att i stället kämpa för revolutionen. 1931 uteslöts han ur KKP och hjälpte till att bilda Vänsteroppositionen under ledning av Chen Duxiu, KKP:s grundare och en gigant inom modernt kinesisk tänkande och litteratur.

Han och trotskisterna tillbringade större delen av 1930-talet i Chiang Kai-sheks fängelser. 1949, när kommunisterna upprättade sin regim i Peking, skickade hans kamrater honom (mot hans vilja) till Hongkong för att fungera som deras externa kontakt medan de fortsatte kampen för arbetardemokrati och socialism i Kina och resten av världen. De koloniala myndigheterna förvisade honom från hans ”trygga plats” redan innan hans kamrater arresterades på fastlandet 1952. (Vissa satt fängslade i 27 år.) 1975 flydde han från sin andra fristad i Macao, där kommunistiska agenter planerade att smugga honom över gränsen. Han tog emot en inbjudan till Leeds, där han bodde fram till sin död.

Wang var en av hundratals unga kineser som drogs in i radikal politik genom den nya kulturrörelsen, som nådde sin höjdpunkt den 4 maj 1919 i en protestkampanj mot Kinas svek vid Versaillesfredskonferensen. Liksom ledaren för den 4 maj-rörelsen, Chen Duxiu, fortsatte han att se internationalism och demokrati som oumbärliga ingredienser i det kommunistiska samhället, även efter att de hade utrotats i det staliniserade KKP. Han var en framgångsrik författare som bidrog till den inflytelserika litterära tidskriften ”Yusi” (”Trådar av samtal”) innan han ägnade sig åt ett liv i revolutionens tecken. Han var också en virtuos språkvetare, talade flytande engelska, ryska och flera kinesiska dialekter och kunde läsa japanska, franska och tyska. Hans universitetsklass 1925 var ovanligt framstående. Förutom honom ingick partiets två mest kända litterära dissidenter, hans nära vän Wang Shiwei (avrättad av kommunisterna 1947) och Hu Feng. Efter att ha uteslutits ur partiet återupptog Wang sitt författarskap och översättande under de stunder han kunde stjäla från politiken, för att hjälpa till att finansiera de fattiga trotskisterna och försörja sin familj. I ensam exil i Macao hade han mer tid att skriva än han skulle ha önskat. Hans böcker inkluderar ”Studie av Mao Zedongs tänkande”, ”Om den proletära kulturrevolutionen” och många andra.

Hans memoarer publicerades i engelsk översättning av OUP 1980 och i en utökad upplaga av

Columbia University Press 1991.¹

Wang fängslades för första gången (av tre) i Wuhan 1927, efter att han djärvt hade kritiserat KKP:s högt uppsatta nationalistiska allierade. Efter alliansens blodiga sammanbrott åkte han till Moskva för militär träning. Där anslöt han sig till Trotskijs kritik av den kinesiska enhetsfronten, som hade slutat i massakrer på röda anhängare. Tillbaka i Shanghai arbetade han under Zhou Enlai som hemlig oppositionell tills han avslöjades och utvisades 1931, vilket var upptakten till hans andra och tredje fängelsestraff. När de inte satt bakom galler kämpade Wang och de andra trotskisterna i början och mitten av 1930-talet för att återuppliva revolutionens krossade bas i städerna genom att driva kampanjer för en demokratiskt vald konstituerande församling. Kampanjerna misslyckades kapitalt, om än bara för att de flesta trotskisterna satt i fängelse, men det gjorde också den landsbygdsstrategi som KKP förespråkade, som offrade sina styrkor i meningslösa krig. 1937 förändrade början på det japanska kriget radikalt den kinesiska politikens karaktär.

Wang och Chen Duxiu försökte som en Don Quijote vinna över de väpnade styrkorna till en politik av motstånd i kombination med landsbygdsrevolution. Kinas kommunistiska parti, som var hundratals gånger större och hade ett decennium av militär erfarenhet och visst stöd från Sovjetunionen, överträffade dem utan ansträngning. Efter kriget återupptog trotskisterna sin kampanj för radikal demokrati och klasskamp i städerna. De var som blinda för Maos bondearméer, som 1949 var redo att ta makten överallt på fastlandet.

Wang tillbringade de första åren av sin exil med att reflektera över orsakerna till den maoistiska segern och det trotskistiska nederlaget. I motsats till den trotskistiska ortodoxin fann han att en verklig revolution faktiskt hade ägt rum under Mao. Han kritiserade sin egen grupps misslyckande med att utveckla väpnade styrkor och mobilisera bönderna som en del av sin verksamhet. Ändå fortsatte han att ifrågasätta den överväldigande militära inriktningen i den maoistiska strategin, som han på vissa sätt fruktade var bara ytterligare ett led i Kinas ändlösa kedja av krig följda av tyranniska återupprättanden. Istället argumenterade han för industriarbetarnas och intelligentsians centrala betydelse, nya urbana klasser som erbjöd ett sätt att bryta cykeln med hjälp av ett experiment i demokratisk kommunism.

Andra trotskister, kring Peng Shuzhi, som levde i exil i USA, fördömde Wang för att han hade "kapitulerat" för stalinismen. Striden var symptomatisk för trotskisternas splittring, som gjorde dem ännu mer sårbara för sina många fiender.

I sin senare del av livet var Wang hänvisad till rollen som enbart observatör av kinesisk politik och kunde inte erbjuda mycket mer än kommentarer, men även i början av 90-årsåldern behöll han ett livligt intresse för utvecklingen i Kina och världen. Han följde noga KKP:s utveckling och förutspådde att en ny opposition skulle växa fram ur den. Kommunistiska tjänstemän försökte locka honom hem, men han krävde i gengäld att Chen Duxiu och de andra skulle rehabiliteras, ett villkor som inte uppfylldes. Han upprätthöll en omfattande trevägskorrespondens med oppositionsveteranen Zheng Chaolin i Shanghai (frigiven från fängelset 1979) och den trotskistiske författaren Lou Guohua i Hongkong. Lou dog 1995 och Zheng 1998², vilket innebar att hans bollplank och inspirationskällor försvann, samtidigt som hans dåliga hälsa (delvis orsakad av nationalisternas tortyr) och massiva utmattning gjorde det svårt för honom att läsa, än mindre kommentera.

Trotskisternas viktigaste bidrag till den kinesiska revolutionen gav de genom pennan. Maoisterna brydde sig föga om marxismen fram till slutet av 1930-talet. Vid den tiden hade Stalin reducerat den marxistiska teorin till en egennyttig statsideologi, som Mao plagierade

¹ Wang Fan-hsi: *Memoirs of a Chinese revolutionary*

² Se Wangs artikel [In Memory of A Chinese Revolutionary: Zheng Chaolin, 1901-1998](#). Ö anm

för att stärka sin ”teoretiska” trovärdighet. Wang och hans kamrater publicerade däremot marxistiska skrifter på kinesiska i stora mängder, inklusive egna kreativa studier och översättningar av klassikerna. På 1970-talet publicerades Wangs memoarer i Peking i en begränsad upplaga. Mer nyligen publicerades också hans studie om maoismen. Före Maos död räckte det med ordet trotskism för att utlösa en våldsam chock hos de flesta gamla kadrer, men modigare tänkare intog en vänligare hållning efter att den officiella ideologin började tappa greppet i ett alltmer polariserat och korrupt samhälle. Bland kända tänkare som har visat sympati för Wangs idéer finns den före detta politiske fången Wang Xizhe, partikritikern Liu Binyan, filosofen Wang Ruoshui och den kvinnliga dissidenten Dai Qing. Även om listan över Wangs kinesiska beundrare fortfarande är kort, väckte deras skrifter stor entusiasm hos honom.

I Storbritannien engagerade sig Wang inte direkt i politiken. Han påverkade dock studenter från Kina, Taiwan, Hongkong och Sydostasien och respekterades av radikala ledare inom den lokala kinesiska gemenskapen, som sökte hans råd under sina kampanjer för social rättvisa i Chinatown och mot vit rasism.

Han var orubbligt radikal, men avvek i nästan alla avseenden från stereotypen av den hårda, trångsynta, obevekliga revolutionären. Vännerna kände honom som en djupt kultiverad, känslig, blygsam, mild, artig, upplyst, tillmötesgående, öppen och absolut trogen, både mot individer och mot saken. Hans extrema osjälviskhet och den styrka med vilken han bar många personliga tragedier och förluster gav honom en nästan helgonlik aura. Han efterlämnar sin fru i Shanghai och två barn, tre barnbarn och två barnbarnsbarn. Dora, en sorts adoptivdotter, tog hand om honom på hans ålderdom.

Pierre Rousset: Wang Fanxi var en mycket speciell person

Från mitten av 1970-talet och under ett decennium reste jag ofta i Asien som ung medlem av Fjärde internationalens byrå. Under dessa resor träffade jag många aktivister i alla åldrar i många länder, däribland Wang Fanxi några gånger, men alltför kort. Vid den tiden läste jag också många böcker om den kinesiska revolutionen, men det fanns mycket lite av honom på ett språk som jag kunde förstå.

På grund av andra åtaganden minskade mina kontakter med Asien under de följande åren och tyvärr förlorade jag kontakten med mina kinesiska vänner. Det visade sig omöjligt för mig att upprätthålla de flesta av de relationer jag hade knutit under dessa ”asiatiska år”, vilket jag tyckte var mycket tråkigt, även om några gamla kontakter nyligen har återupptagits och nya knutits på grund av gemensamma engagemang under den nuvarande uppgången för den antikapitalistiska globaliseringskampen.

Under dessa omständigheter borde mina minnen av Wang Fanxi ha bleknat bort. Men de förblev levande. Min fru Sally (även om hon aldrig träffade honom) och jag tänkte gång på gång: ”När vi åker till England ska vi besöka honom i Leeds”. Vi åkte aldrig till England. Förra sommaren planerade vi fortfarande att åka på semester till Skottland – med en möjlig mellanlandning i Leeds. Sally blev sjuk och det blev ingen semester, ingen mellanlandning.

Wang Fanxi var en mycket speciell person, eftersom vi kände en sådan längtan efter att träffa honom igen även efter tjugo år. Han var vänlig, mänsklig och intellektuellt skarp. Så erfaren men opretentiös och hjälpsam, förmögen att relatera lika bra till oerfarna ungdomar (som vi var då) trots ålders- och kulturskillnaderna. Vi kunde lära oss av honom och hans extraordinära liv, samtidigt som vi kände hans vänskap. Han behöll ett friskt perspektiv på en för-

änderlig värld. Med så mycket att säga om det förflutna levde han i nuet och brydde sig om den nya generationen kinesiska aktivister. För att använda en formulering som min generation förstår innebörden av, kunde han i en politisk miljö präglad av fraktioner, särskilt i Hongkong vid den tiden, hålla fast vid en fraktionslös syn på verkligheten.

Dessa ord används så ofta vid begravningar att de blir ritualistiska, men de uttrycker våra känslor: Wang Fanxi kommer inte att glömmas bort.

Lästips

Wang Fanxi: [Den kinesiska kulturrevolutionen](#)